

ARON bvba
Archeologisch Projectbureau

RAPPORT 50

Archeologische begeleiding van de aanleg van vier fietstunnels in het kader van de geplande omleidingsweg rond Meeuwen.

Onderzoek uitgevoerd in opdracht van Mols NV

Natasja De Winter
Mei 2008 - Januari 2009

ARON-RAPPORT 50

ARCHEOLOGISCHE BEGELEIDING VAN DE AANLEG VAN VIER FIETSTUNNELS IN HET KADER VAN DE GEPLANEDE OMLEIDINGSWEG ROND MEEUWEN

ONDERZOEK UITGEVOERD IN OPDRACHT VAN MOLS NV

Natasja De Winter

Sint-Truiden
2009

Colofon

ARON rapport 50 – Archeologische begeleiding van de aanleg van vier fietstunnels in het kader van de geplande omleidingsweg rond Meeuwen.

Opdrachtgever:	Mols NV
Projectleiding:	Natasja De Winter
Uitvoering veldwerk:	Natasja De Winter en Bart Lauwers
Auteurs:	Natasja De Winter
Bijdragen:	/
Foto's en tekeningen:	ARON bvba (tenzij anders vermeld)

Op de teksten, foto's en tekeningen geldt een auteursrecht. Gelieve ons de wens om gebruik te maken van de teksten of illustraties schriftelijk over te maken op info@aron-online.be. Zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van ARON bvba mag niets uit deze uitgave worden veeelvoudigd, bewerkt, en/of openbaar gemaakt door middel van web-publicatie, druk, fotocopie, microfilm of op welke andere wijze ook.

ARON bvba
Archeologisch Projectbureau
Diesterstraat 44, bus 201
3800 Sint-Truiden
www.aron-online.be
info@aron-online.be
tel/fax: 011/72.37.95

© ARON bvba, Archeologisch projectbureau, 2009

Inhoudstafel

Inleiding

1. Het onderzoeksgebied	1
1.1 Algemene situering.....	1
1.2 Historische achtergrond.....	2
1.3 Vroeger archeologisch onderzoek.....	4
2. Het archeologisch onderzoek	5
2.1 Doelstelling.....	5
2.2 Verloop en organisatie.....	5
2.3 Methodiek.....	5
3. Onderzoeksresultaten	6
3.1 Bodemopbouw.....	6
3.2 De archeologische sporen en vondsten.....	7
3.3 Conclusie.....	8
4. Aanbevelingen	8

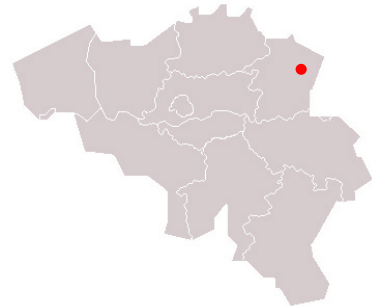
Bibliografie

Bijlagen

- Bijlage 1: Administratieve gegevens
- Bijlage 2: Situeringssystemen van de fietstunnels

Inleiding

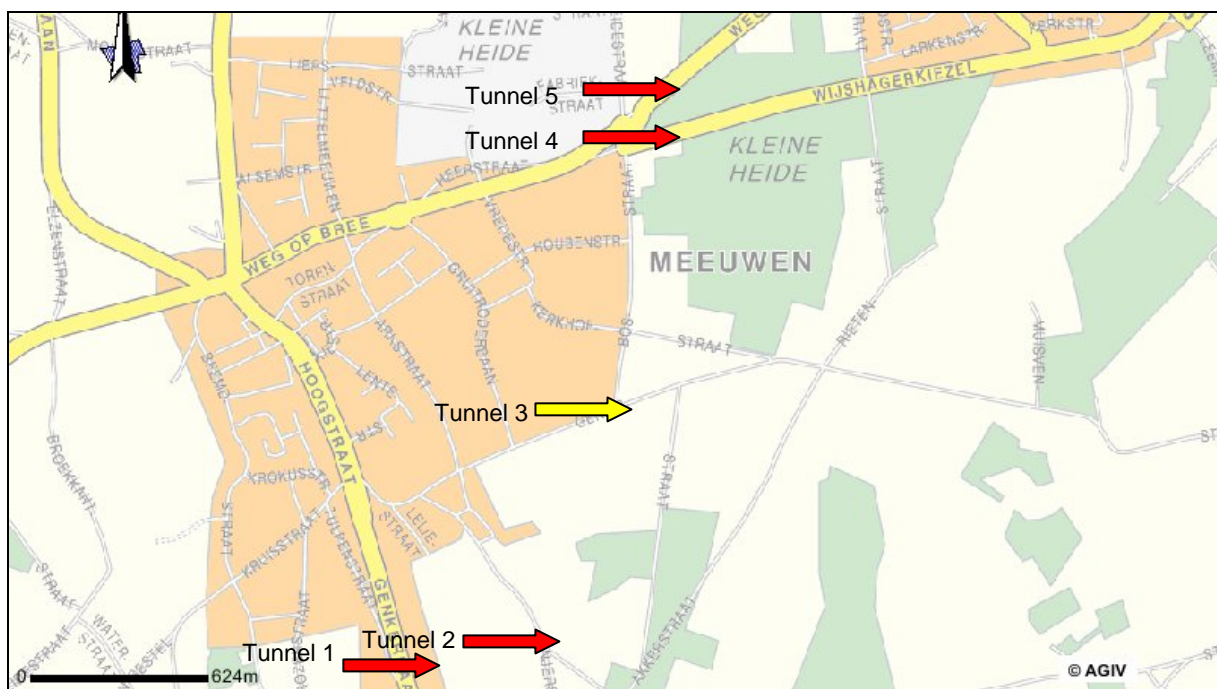
In het voorjaar van 2008 ging aannemer Mols nv in Meeuwen-Gruitrode van start met het aanleggen van fietstunnels die later in de geplande omleidingsweg rond Meeuwen zullen worden ingepast. Het Agentschap RO Vlaanderen achtte het noodzakelijk om het afgraven van de teelaarde tijdens dit project archeologisch te begeleiden, aangezien de locaties van de fietstunnels zich bevinden in archeologisch waardevol gebied. Deze begeleiding werd uitgevoerd door het archeologisch projectbureau ARON bvba, gespreid tussen mei 2008 en januari 2009.

1. Het onderzoeksgebied

1.1 Algemene situering

Meeuwen-Gruitrode situeert zich in het noordoosten van Limburg, in de Limburgse Kempen. De gemeente telt 5 deelgemeenten, Meeuwen, Gruitrode, Ellikom, Wijshagen en Neerglabbeek. Tot het begin van de jaren 70 waren deze kernen volwaardige gemeenten. Het onderzoeksgebied situeert zich ten zuiden en ten oosten van de dorpskern van Meeuwen. De geplande omleidingsweg rond Meeuwen (N76) dient de verkeerssituatie in het dorpscentrum gevoelig te verbeteren en te zorgen voor een betere ontsluiting richting Noordoost-Limburg.

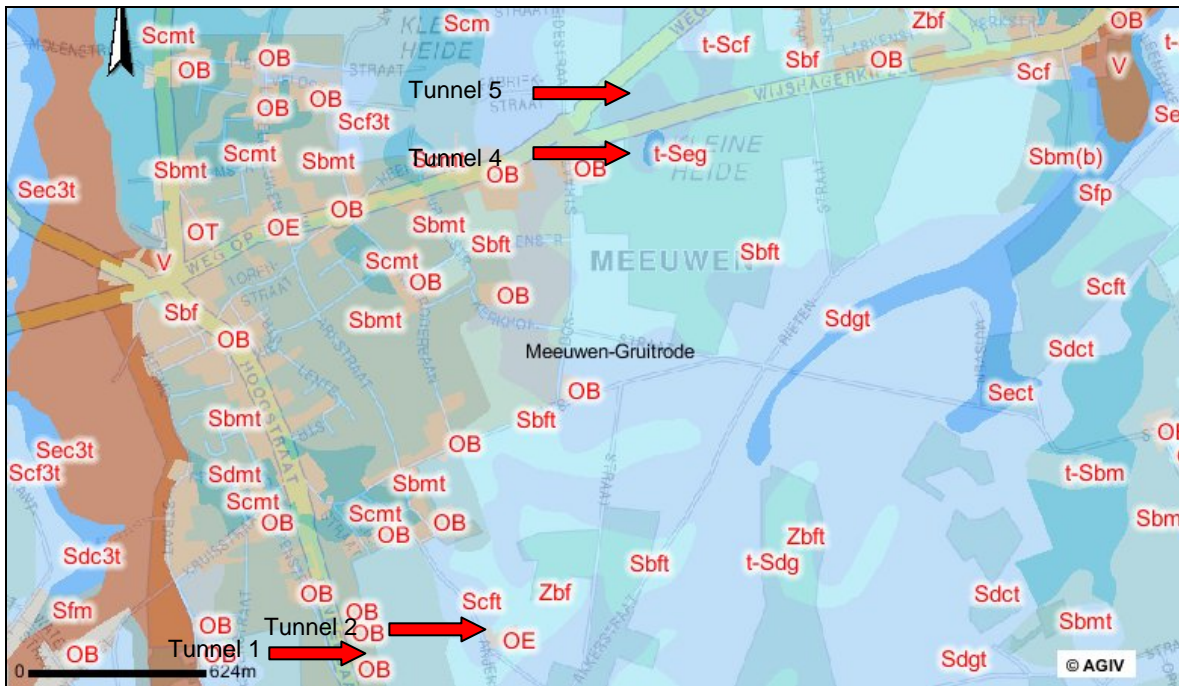

Afb. 1. Stratenplan met aanduiding van de locaties van de fietstunnels. (Gis Vlaanderen).

De tunnels bevinden zich op de volgende locaties (Afb. 1): Genkerbaan thv kilometerpaal 36.1 (tunnel 1), de Anjerstraat (tunnel 2), de Wijshagerkiezel (tunnel 4) en de Weg op Bree thv kilometerpaal 39.5 (tunnel 5). Een laatste fietstunnel met brug ter hoogte van de Genitsstraat (op afb. 1 aangegeven met geel) werd aangelegd door een andere annemer en zal niet verder worden behandeld in dit rapport. De onderzoekslocaties bevinden zich tussen de hoogtelijnen van 70 en 80 m. Het gehele gebied helt lichtjes af in noordelijke richting.

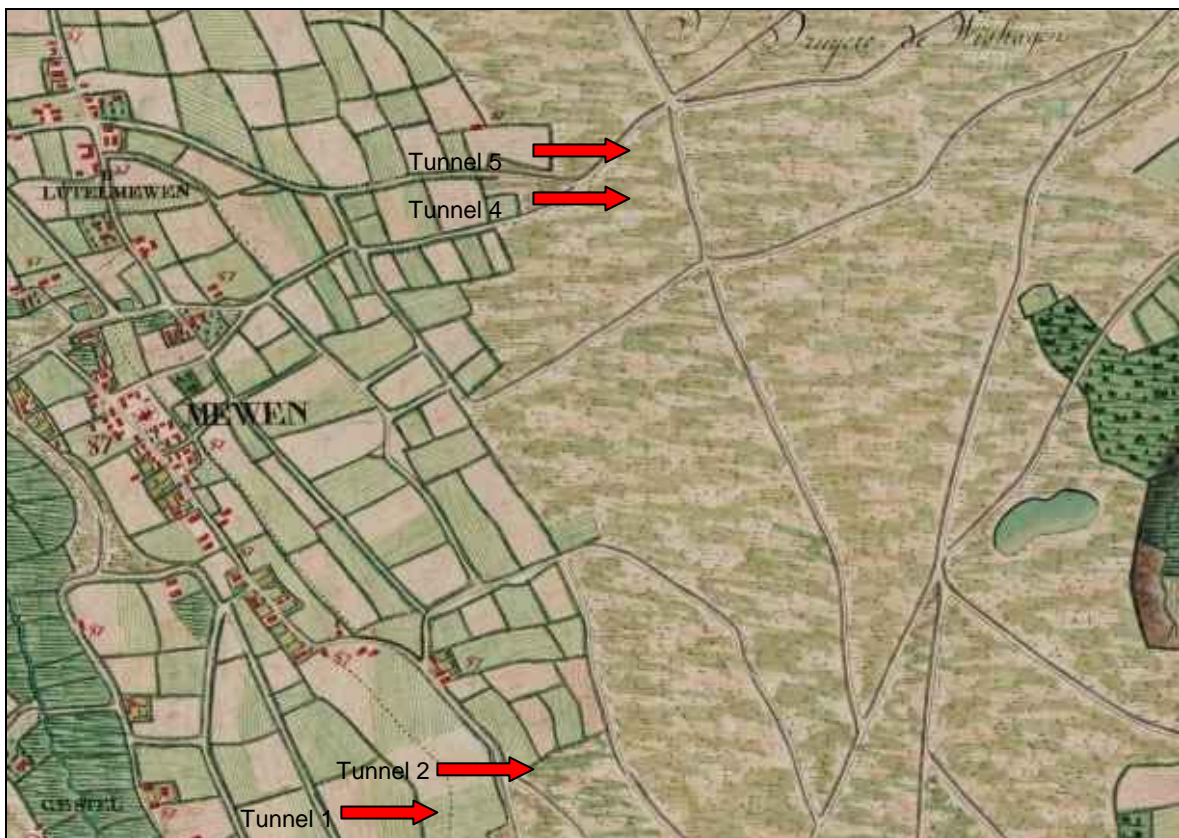
De bodems in Meeuwen-Gruitrode zijn zonder uitzondering zandleembodems (Afb. 2). De vegetatie bestaat hoofdzakelijk uit heide, naaldbos, berk en eik. Op de locatie van de eerste tunnel is aangegeven dat de bodem is verstoord door menselijke activiteit (OB); meer ten oosten bevinden zich plaggenbodems. De locatie van tunnel 2 is eveneens gedeeltelijk verstoord door menselijk ingrijpen

(OE-groeve), vlak ten noorden ervan is de bodemserie Scft aangegeven, een matig droge zandleembodem met humus- en of ijzerhorizont en grintsubstraat op een geringe diepte. Op de locatie waar de vierde tunnel komt, is dezelfde bodemserie aangegeven. Tunnel 5 bevindt zich op de overgang van de Scf-bodemserie en de iets drogere Sbft-bodem, eveneens met een grintsubstraat.

Afb. 2. Bodemkaart van het projectgebied op schaal 1:20000. (Gis Vlaanderen).

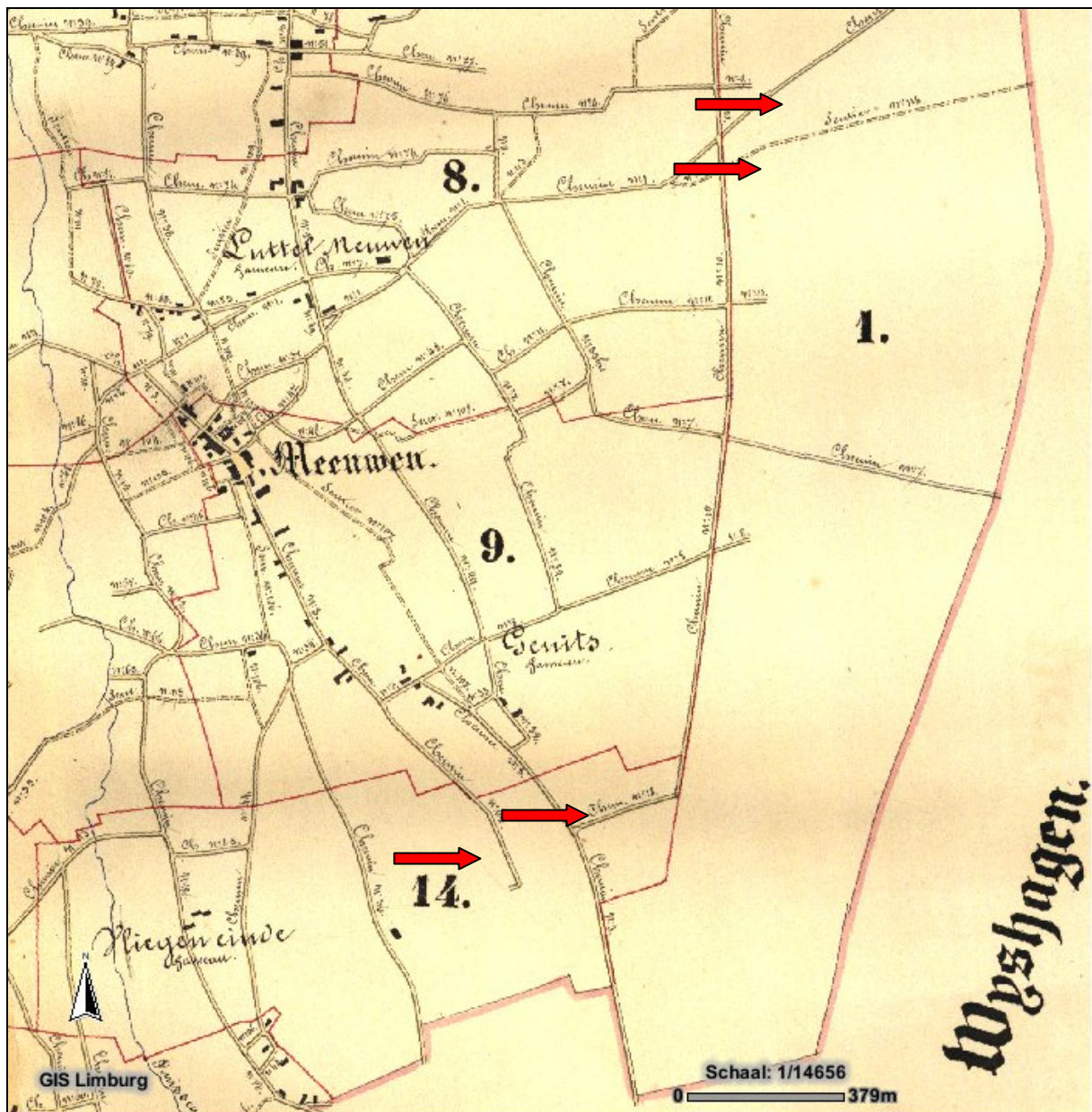
1.2 Historische achtergrond

Afb. 3. De Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden op initiatief van graaf de Ferraris, met de situering van de onderzoekslocaties (bij benadering). Bron: Koninklijke Bibliotheek van België. Kaartblad 186: BREE.

De oudste vermelding van Meeuwen dateert uit 1146 (Mewa). In 1219 wordt de naam Mewen gebruikt¹.

Op de Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden uit 1777 (Afb. 3) is enkel bebouwing waar te nemen aan beide zijden van de huidige Hoogstraat en in de dorpskern. Ten westen en ten oosten ervan ligt akkerland. Nog meer oostelijk ligt La Bruyère de Wishagen: een uitgestrekt heidegebied tussen Meeuwen en Wijshagen. De ligging van de veldwegen in het heidegebied lijkt op de kaart niet erg nauwkeurig te zijn weergegeven. De Genkerbaan, naar Opglabbeek en Genk, bestaat op dit ogenblik nog niet. De hoofdstraat die door het centrum loopt maakt ten zuiden van het centrum een bocht richt oosten en loopt dan verder in de Anjerstraat. De Wijshagerkiezel (tunnel 4) is op de Ferrariskaart ook nog niet aangeduid. De Weg op Bree (tunnel 5) is wel al aangegeven op de kaart. Op de Atlas van de Buurtwegen uit 1841 (Afb. 4) is er nog steeds geen bewoning aangegeven ter hoogte van de onderzoekslocaties. Waar de Wijshagerkiezel zich momenteel situeert is er een « sentier » aangegeven, een smal veldwegje. De Genkerbaan is nog niet volledig doorgetrokken.

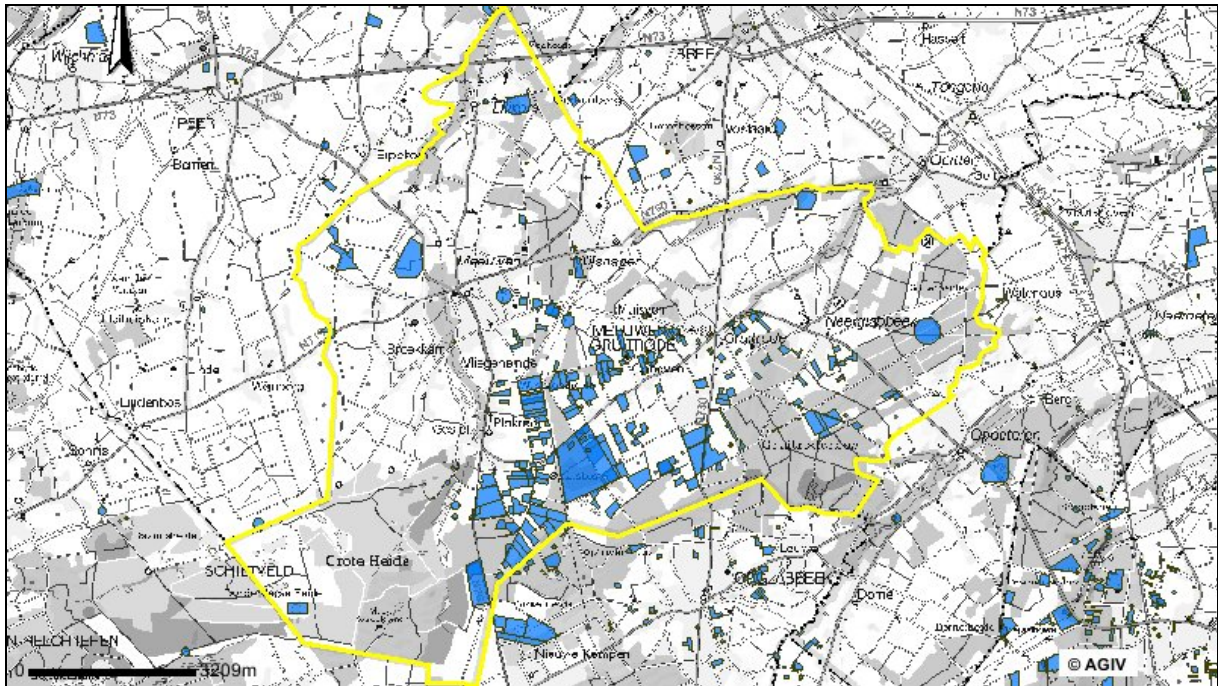

Afb. 4. Atlas van de Buurtwegen uit 1841 met aanduiding van de locatie van de fietstunnels (Bron: Gis Limburg).

Op topografische kaarten uit het begin van de 20ste eeuw is het gebied tussen Meeuwen en Wijshagen nog altijd grotendeels onbewoond. Dit is ook nu nog grotendeels het geval.

¹ www.wulfila.be/tw

1.3 Vroeger archeologisch onderzoek

Afb.5. Het grondgebied van Meeuwen-Gruitrode met de gekende archeologische vindplaatsen volgens de CAI (in blauw).

De gemeente Meeuwen-Gruitrode vormt vanuit archeologisch oogpunt een uiterst waardevol gebied, met talrijke belangrijke archeologische monumenten en vondst(complex)en (Afb. 5). Uit de de pre- en protohistorie stammen de laatmesolithische kampementen In den Damp², een grafheuvel uit de Bronstijd "de Tuudsheuvel" en enkele sinds lang bekende, maar slecht gedocumenteerde protohistorische begraafplaatsen: Gielisheide, Perriten, Luythegge, Donderslag en Soetebeek. Enkele jaren geleden werd in deelgemeente Wijshagen onderzoek uitgevoerd op de Rieten³. Er werd niet alleen een grafheuvelnecropool met enkele Keltische adelsgraven en een groep brandgraven uit de latere IJzertijd aangetroffen, maar ook de resten van een Romeinse cultusplaats met een grote kollektie metalen votiefgiften -munten, bronzen armbanden en mantelspelden. Meerdere akkercomplexen, zogenaamde Celtic Fields werden op luchtfoto's o.a. waargenomen op de Muisvennerheide en de Ophoverheide en hebben zonder twijfel een belangrijke rol gespeeld in de economie van de streek gedurende de IJzertijd en de Romeinse periode. Daarnaast zijn er ook nog tal van meldingen van losse vondsten.

Afb.6. Bronzen situlae uit de adelsgraven op de Rieten. Afb. 7. Dolk afkomstig van Wijshagen Plockroy.

² Creemers, G. & Vermeersch, P.M. 1987.

³ Maes, K. & Van Impe, L. 1986; Van Impe, L. & Creemers, G. 1991; Creemers, G. & Van Impe, L. 1992.

2. Het archeologisch onderzoek

2.1 Doelstelling

Doelstelling van de archeologische begeleiding was de inhoudelijke en fysieke kwaliteit (aard, ouderdom, omvang, gaafheid, conservering) van de te onderzoeken terreinen vast te stellen, te evalueren en te documenteren en de mogelijk aanwezige sporen maximaal te onderzoeken.

2.2 Verloop en organisatie

Het onderzoek, in opdracht van Mols nv, stond onder de leiding van projectverantwoordelijke Natasja De Winter (ARON bvba). Hoewel oorspronkelijk enkel sprake was van een begeleiding van de werken, en daarvoor toentertijd geen opgravingsvergunning vereist was, werd toch een vergunning aangevraagd bij het Agentschap RO Vlaanderen – Entiteit Onroerend Erfgoed om de werken niet nodeloos stil te moeten leggen indien sporen werden aangetroffen. Deze vergunning, met dossiernummer 2008/115/26892, werd afgeleverd op naam van Natasja De Winter (ARON bvba). Het veldwerk werd gespreid over enkele maanden uitgevoerd door Natasja De Winter en Bart Lauwers. De graafwerken werden verricht door J. Nelis nv.

2.3 Methodiek

Voorafgaandelijk aan het uitgraven van de putten waarin de fietstunnels⁴ zouden worden geplaatst, werd het wegdek indien nodig opgebroken en de eventueel aanwezige beplanting geroid. De locatie van tunnel 1 situeerde zich op een braakliggend terrein en gedeeltelijk in een tuin. Het terrein bij de Anjerstraat (tunnel 2) werd vóór de aanvang van de werken gebruikt als akker, en de terreinen aan de Wijshagerkiesel en aan de Anjerstraat, (respectievelijk tunnel 4 en 5) waren begroeid met jonge loofbomen.

Afb.8. Locatie van tunnel 5 vóór de werken.

Afb. 9. Locatie van tunnel 4 na het rooien van de bomen.

De directe omgeving van de onderzoeksgebieden werd onderzocht op de aanwezigheid van eventuele vondsten.

Vervolgens werd de locatie van de toekomstige fietstunnels, op voorhand op het terrein uitgezet, machinaal afgegraven tot onder de bouwvoor, volgens de aanwijzingen van de leidende archeoloog. Indien er archeologische vondsten of sporen werden aangetroffen tijdens deze begeleiding, diende tijd voorzien te worden om deze maximaal te documenteren, voordat er verder verdiept werd. Wanneer geen sporen werden aangetroffen, kon de onderzochte locatie worden vrijgegeven door de hiertoe bevoegde erfgoedconsulent van de provincie Limburg (Ingrid Vanderhoydonck).

De plannen van de tunnels met aanduiding van de kadastragegevens zijn in bijlage achteraan bij dit rapport gevoegd (rood: vijrgelegde zone; groen: locatie van fietstunnels)

⁴ Tunnel 1: diepte +/- 4.36m; oppervlakte +/-300m²; Tunnel 2: diepte +/- 3.38m; oppervlakte +/- 120 m²; Tunnel 4: diepte +/- 3.22m; oppervlakte +/- 140 m²; Tunnel 5: diepte +/- 2.88m; oppervlakte +/- 110 m²

3. Onderzoekresultaten

3.1 Bodemopbouw

De bodems die op de verschillende onderzoekslocaties werden aangetroffen, stemmen overeen met wat wordt aangegeven op de bodemkaarten (zie hoger).

Bij de tunnel in de Anjerstraat staat op de bodemkaart de code "OE" aangegeven net ten zuiden van het onderzoeksgebied. Ter plaatse is in het terrein duidelijk een depressie zichtbaar (Afb.10). Volgens omwonenden werd daar in de twintigste eeuw een kleine zandgroeve uitgebaat, waardoor de bodem , samen met eventuele archeologische sporen, daar al volledig afgegraven is.

Op de vier onderzoekslocaties was grind op geringe diepte in de bodem aanwezig (Afb. 12)

Afb. 10. Boven: oude zandgroeve aan de Anjerstraat (Tunnel 2)

Afb. 11. Rechts: bodem met zwakke humus en/of ijzerhorizont aan de Wijshagerkiezel (Tunnel 4). De dikke humuslag is afkomstig van de gerooide bomen.

Afb. 12. De werkput aan de Genkerbaan (Tunnel 1). Bemerkt de aanwezigheid van grind in het aangelegde vlak.

3.2 Archeologische sporen en vondsten

Er werden, zowel tijdens de prospectie als tijdens de begeleidingen, geen archeologische vondsten of sporen aangetroffen op de te onderzoeken percelen. Tijdens het onderzoek werden alleen enkele perceels- of afwateringsgreppels en sporen van zeer recent menselijk ingrijpen aangetroffen (Afb. 13 t.e.m. 16), zoals plantkuilen, afvalkuilen met huishoudelijk afval en plastic, met afval gedempte greppels en enkele begravingen van huisdieren.

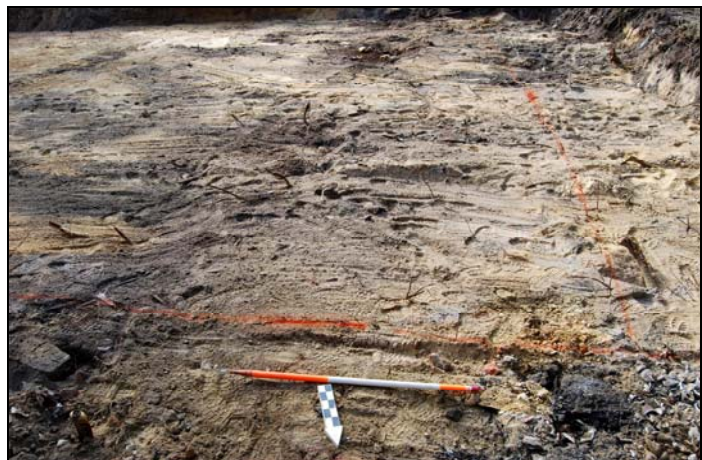
Afb. 13. Greppel bij de Wijshagerkiezel

Afb. 14. Greppel parallel aan de Anjerstraat, volgens omwonenden aangelegd door een landbouwer voor de opslag van gewassen.

Afb. 15. Hondschedel - tunnel Genkerbaan.

Afb. 16. Gedempte gracht aan westelijke zijde van de werkput bij Tunnel 4.

3.3 Conclusie

Hoewel het grondgebied van de gemeente Meeuwen-Gruitrode een potentieel archeologisch waardevol gebied is, werden er tijdens deze campagne geen archeologische overblijfselen gelokaliseerd. De terreinen werden bijgevolg door de erfgoedconsulent van de provincie Limburg vrijgegeven.

4. Aanbevelingen

De afwezigheid van archeologische sporen of vondsten op het terrein sluit uiteraard niet uit dat er zich buiten de opgevolgde werkputten toch archeologische resten bevinden. In het verleden immers werd reeds meerdere malen aangetoond dat Meeuwen-Gruitrode een zeer groot en rijk archeologisch patrimonium bezit. Bovendien waren de onderzoeklocaties bij dit project telkens maar heel beperkt in omvang. Het aanleggen van de eigenlijke omleidingsweg rond Meeuwen dient ons inziens dan ook zeker voorafgegaan te worden door een archeologisch vooronderzoek over het volledige tracé van de aan te leggen weg.

Bovenstaande aanbevelingen dienen louter ter advisering van het bevoegd gezag, zijnde de afdeling Onroerend Erfgoed Vlaanderen van het Agentschap Ruimtelijke Ordening. Een definitieve beslissing tot het al of niet uitvoeren van een vervolgonderzoek ligt dan ook bij dit bevoegd gezag.

Bibliografie

Creemers, G. 1997: Prehistorische urne in Ellikom, De Reengenoten 56, 1-2.

Creemers, G. & Van Impe, L. 1992: De inheems-Romeinse begraafplaats van Wijshagen-Plokrooi (gem. Meeuwen-Gruitrode, Prov. Limburg). Interimverslag, Archeologie in Vlaanderen 2, 41-53.

Creemers, G. & Vermeersch, P.M. 1987: De laat-mesolithische vindplaats van Meeuwen-In de Damp I (gem. Meeuwen Gruitrode), Archaeologia Belgica 3, 71

Claassen, A. 1971: Het bronstijdgraf op de Gielisheide te Meeuwen., Limburg , 241-257

De Boe, G. 1987: Wijshagen (Limb.): ijzertijd en Romeinse periode, Archeologie 1987.1, 46.

Lodewijckx, M. 1990: Gepolijste bijl van het Kattevin (Meeuwen - Gruitrode) In: Lesenne, M. & e.a., (eds.), Archeologie, 106.

Maes, K. & Van Impe, L. 1985: Wijshagen (Limb.): grafveld uit de ijzertijd en Romeinse nederzetting, Archeologie, 2, 129

Maes, K. & Van Impe, L. 1986: Begraafplaats uit de ijzertijd en romeinse vondsten op " de Rieten" te Wijshagen (gem. Meeuwen-Gruitrode) In: Conspectus MCMLXXXV, 47-56.

Smits, G. 1948: Voorhistorische vondsten te Genk (en Meeuwen), Het Oude Land van Loon 3, 118.

Van Impe, L. 1998: Nécropoles et tombelles aristocratiques dans le Limbourg belge: Wijshagen et Eigenbilzen In: Leman-Delérive, G. (ed.), Les Celtes. Rites funéraires en Gaule du Nord entre le VI et le I siècle avant J.-C., 41-57.

Van Impe, L. & Creemers, G. 1987: Wijshagen-, Archeologie, 2, 168-170.

Van Impe, L. & Creemers, G. 1991: Aristokratische graven uit de 5de-4de eeuwen v.Chr. en Romeinse cultusplaats op de " de Rieten" te Wijshagen , Archeologie in Vlaanderen I, 55-73.

Bijlage 1:

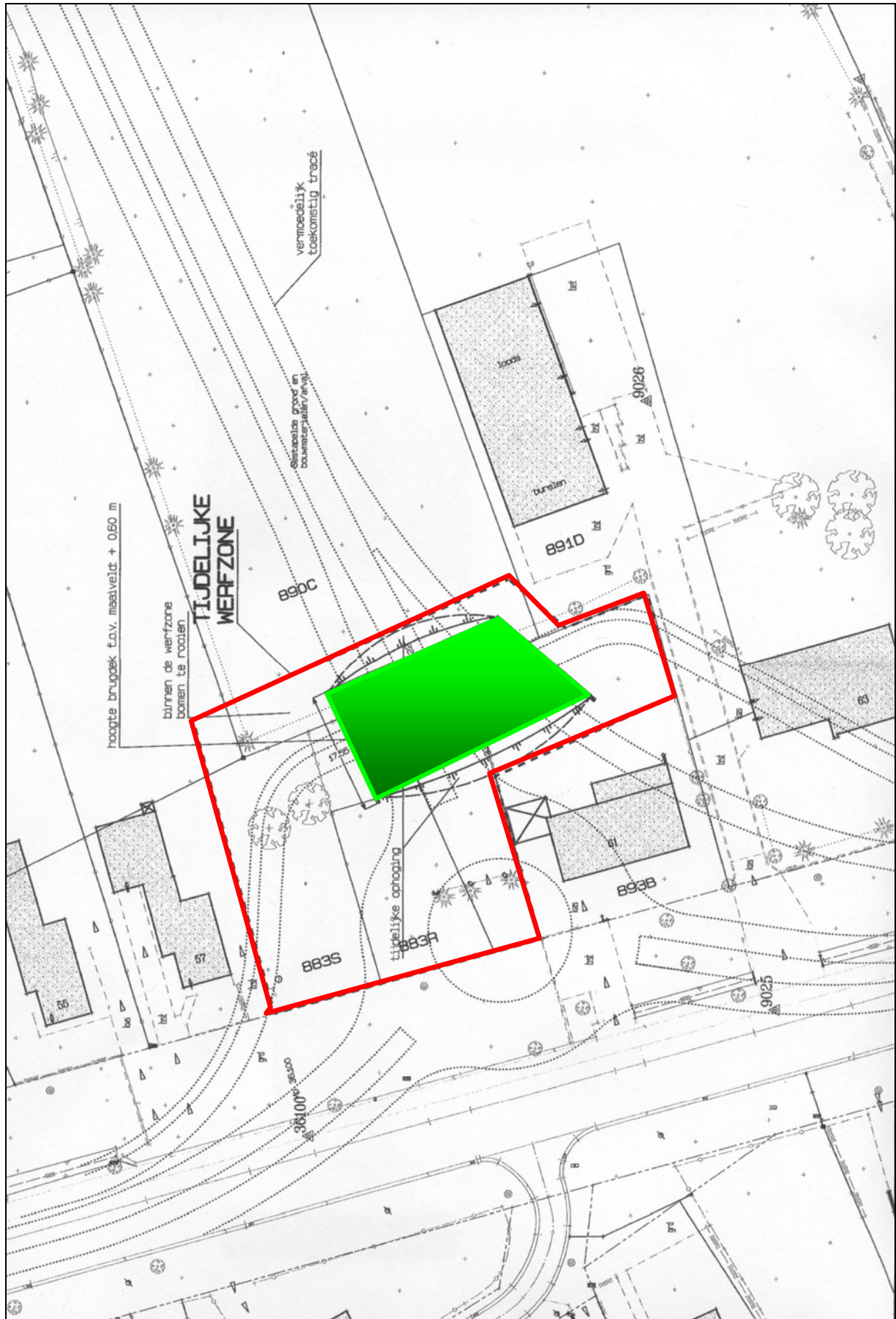
Administratieve gegevens

Administratieve gegevens

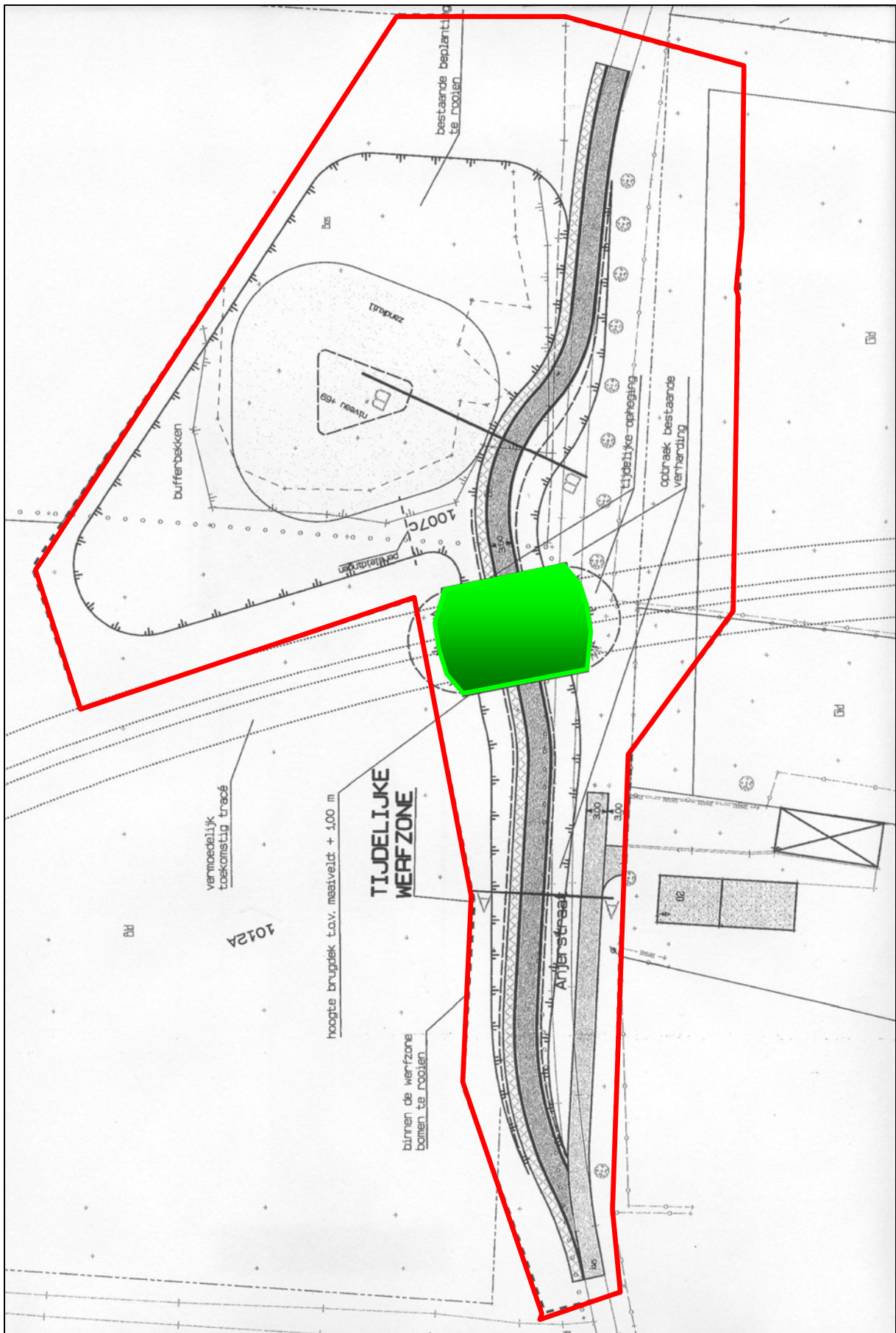
Projectcode:	MG-08-OM
Opdrachtgever:	Mols NV Hoge Mauw 580 2370 Arendonk
Opdrachtgevende overheid:	RO Vlaanderen – Entiteit Onroerend Erfgoed
Dossiernummer vergunning:	2008/115/26892
Vergunninghouder:	Natasja De Winter
Aard van het onderzoek:	Archeologische begeleiding
Uitvoeringstermijn:	Mei 2008 – Januari 2009
Provincie:	Limburg
Gemeente:	Meeuwen-Gruitrode
Deelgemeente:	Meeuwen
Adres:	Genkerbaan, Anjerstraat, Wijshagerkiezel, Weg op Bree
Kadastrale gegevens:	tunnel Genkerbaan: 883 S, 883 R, 893 B, 890 C , 891 D tunnel Anjerstraat: 1007 C, 1012 A tunnel Wijshagerkiezel: 1064 X4, 1064 A 3 tunnel Weg op Bree: 1064 H 3
Totale oppervlakte:	nvt
Te onderzoeken:	300 m ² + 140 m ² + 120 m ² + 110m ²
Bodem:	OB, OE, Scft, Sbf
Archeologisch depot:	Provinciaal Gallo-Romeins Museum Kielenstraat 3700 Tongeren

Bijlage 2:

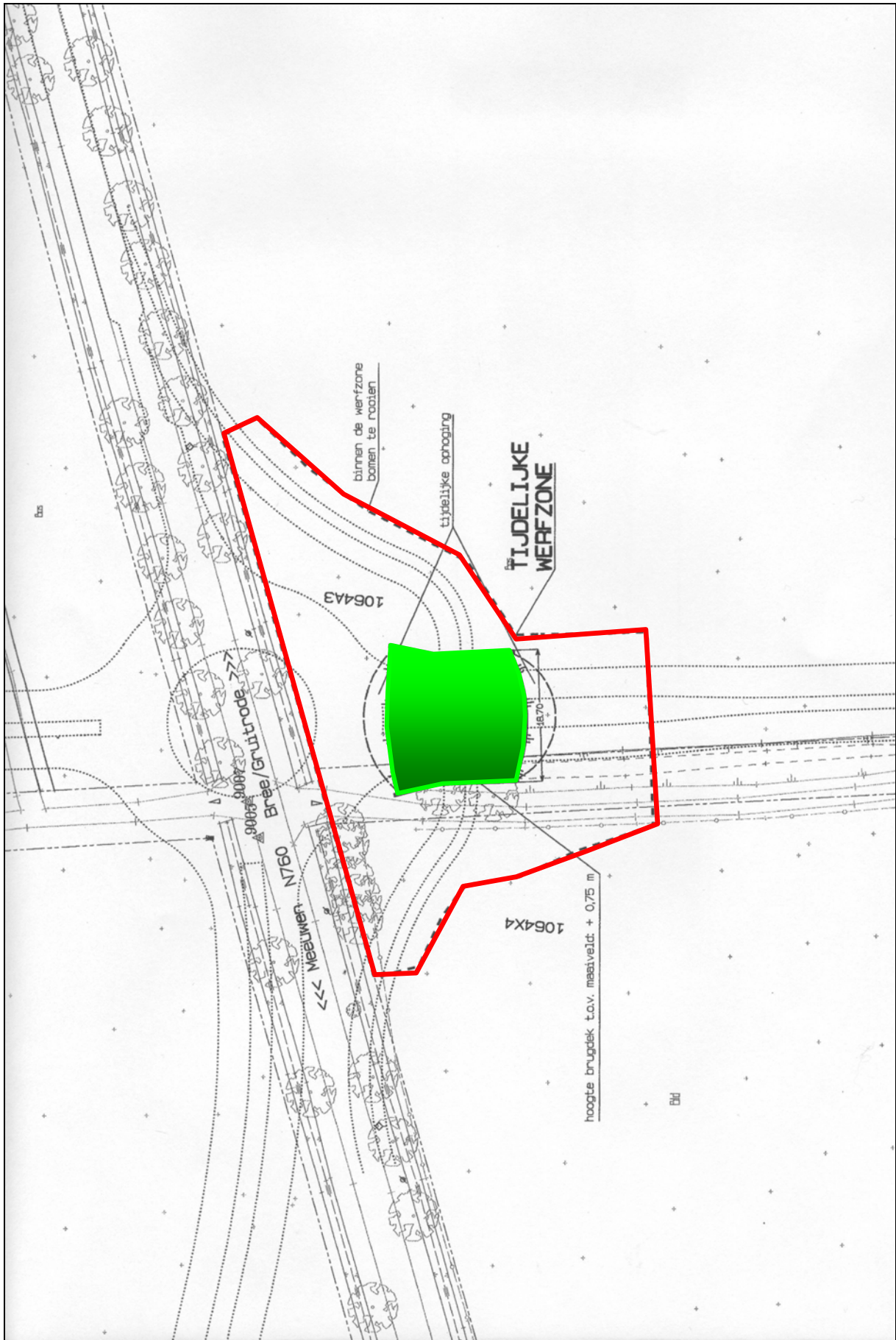
Situeringssplannen fietstunnels

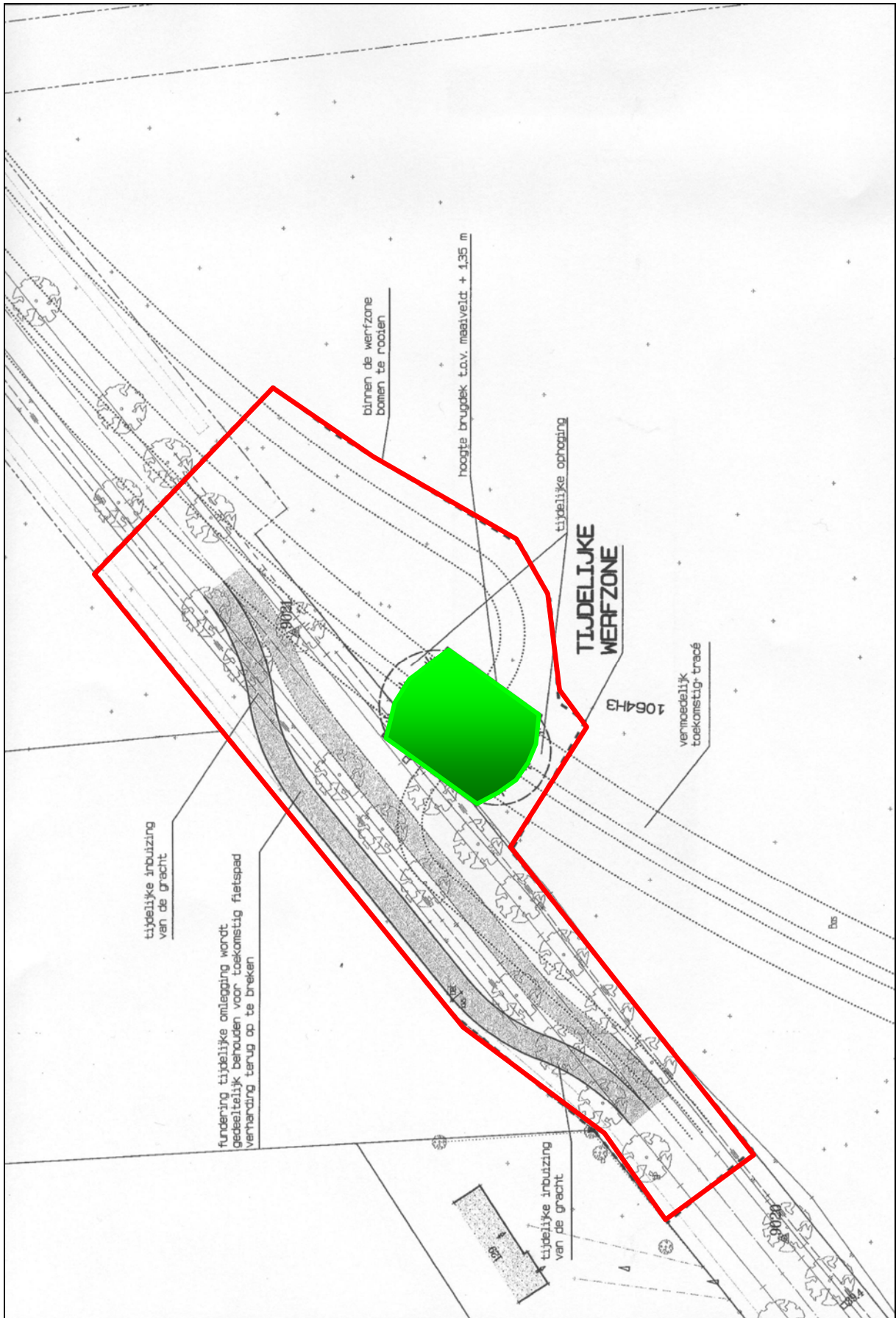
Tunnel 1 ter hoogte N 76 Genkerbaan thv kilometerpaal 36.1.

Tunnel 2 in de Anjerstraat.

Tunnel 4 thv de Wijshagerkiezel.

Tunnel 5 thv N 76 Weg op Bree kilometerpaal 39.5

